

פרק שני

(ע"ב) כל מילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי בה אינשי. משמע שללא סברא זו אינו נאמן. ויש לשאול הלא עד אחד נאמן באיסורין, במקום שלא אתחזק איסורא? יש מתרצים משום שהחמירו חכמים בעדות זו מפני קלקול המינים, או משום חומר קביעת המועדות

החמירו (עפ"י שו"ת הריב"ש קנה; טורי אבן. וע' זכר יצחק (סוסי"כ) שבאר בסברה זו את דיוק לשון הרמב"ם (קדוש החדש ג, יד) שצריך עד כשר דוקא לעדות קדוש החדש). ויש אומרים שזהו בכלל 'אתחזק' כיון שהעד בא ביום שהיה מוחזק כחדש העבר ומוציאו מחזקתו ואומר ראש חדש הוא (עפ"י חדושי חתם סופר; שבט הלוי ח"ו קי, ב. וע' הסבר נוסף בשפת אמת).

בספר טל תורה העיר ממה שנראה בגמרא שגברא רבה נאמן אף ללא סברת 'עבידא לאגלווי', והלא בכל מקום שהצריכה תורה שני עדים, אין חילוק בין אדם לאדם, לעולם עד אחד אינו נאמן.

אכן, דעת רבי אליעזר ממיץ (מובא במרדכי ובהגהות אשרי פ"ק דחולין) שעד אחד שאינו נאמן כנגד אתחזק היינו דוקא באדם ריק ופוחז אבל אדם מהימן כשר באיסורין. ולפי דבריו מובן שעולא היה נאמן גם ללא סברת 'עבידא לאגלווי'. אכן שאר הראשונים חולקים על דעה זו. וצריך לומר לשיטתם כיון שמעיקר הדין עד אחד נאמן כאן אלא שהחמירו חכמים משום חומרי המועדות כנ"ל, הלכך לא החמירו בגברא רבה. עפ"י שבט הלוי שם.

– דוקא בכגון זה שהשקף עשוי להתגלות בבירור, אבל כל שיכול לתרץ דבריו ולומר שהיה סבור כן באמת אלא שטעה – נראה שאינו נאמן (עפ"י חפץ חיים הלכות רכילות כלל ט, באר מים חיים ס"ק לו).
וע' גם בשו"ת הריב"ש (קנה) סוגים שונים של 'עבידא לאגלווי'. וע' בדן 'עבידא לאגלווי' באשה ובנכרי, שו"ת דובב מישרים ח"א סוסי"י עה; אחיעזר ח"ג ה, ב; זכר יצחק סוסי"י כ.

'עולה הייתי במעלה אדומים וראיתיו שהוא רבוץ בין ב' סלעים...'. ראה רמזי הענין בחדושי אגדות מהרש"א.

'אין משיאין משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו... אחר עבדינן אמלא לא עבדינן' – אבל בשליחת השלוחים שהנהיגו לאחר מכן, לא חילקו בין מלא וחסר אלא שלחו בכל החדשים, כי מצוי הדבר יותר שהשליח ייאנס בדרכו ולא יבוא למקום כלשהו, ואם לא יצאו על חודש מעובר, כשייאנס ולא יבוא יחשבו שמעובר הוא, אבל עתה שיוצא על כולם, אם לא יגיע – יעשו שני ימים טובים מספק. לא כן בהשאת משואות, רחוק הדבר שייאנסו, הלכך כשלא השיאו ידעו שהוא מעובר (עפ"י ספר הזכרונות לר"צ הכהן עמ' מט).

'למימרא דאחסר עבדינן אמלא לא עבדינן, מאי טעמא...' קושיית הגמרא היא שבכך שנקבע להשיא משואות בין במלא בין בחסר, נמנע או לפחות נמעיט את קלקול הכותים, שהרי אם ידליקו הם ביום שלשים יתגלה שקרם כשיראו שתי פעמים משואות (עפ"י רש"ש).

דף כג

הערות בפשט

(ע"ב) 'ובית דין היו בודקין אותם שם'. לאו דוקא בחצר עצמה אלא בבית שבחצר, שהרי מקבלים עדותו של כל עד שלא בפני חברו כדי לבדקם ולהשוות העדויות, כמו שמשמע במשנה להלן. [ואולי זו כוונת התוס' במה שכתבו (בד"ה או) שהיו יוצאים מחצר לחצר. ומהרש"א הקשה מנין פסוק להם הדבר] (עפ"י חדושים ובאורים).

ומצינו ש'חצר' היינו בתים שבחצר ולא דוקא איריה – ע' סוכה ג: רש"י פסחים ט.

ולייפותו – מפני שבשני החדשים הללו יוצאים השלוחים רק כאשר שמעו מפי ב"ד מקודש, הלכך אם אתה מעכב עדי החדש בגלל השבת, פעמים מתעכבים השלוחים בשל כך ולא יגיעו לכל המקומות שהיו מגיעים אילו היו מחללים. עפ"י רש"י].

ב. השלוחים המודיעים לבני הגולה אינם הולכים אלא בחול, שאין מחללים את השבת אלא על קביעות החדש ולא על הודעתו לעם כדי לקיים המועדות בזמנם (אשר תקראו אתם במועד – על קריאתם אתה מחלל, ולא על קיומם).

ג. בכל החדשים מלבד ניסן ותשרי יוצאים השלוחים מבערב (כגון שנראה הירח בעליל ביום כ"ט או בליל ל', שודאי יקדשוהו מחר. וכן בחודש מעובר – כשלא קדשו ב"ד בזמנו. רש"י). על ניסן ועל תשרי אין יוצאים עד שישמעו מפי ב"ד מקודש (שאף אם נראה הירח בעליל בליל ל' לא יצאו עדיין שמה יימלכו לבסוף ולא יקדשוהו למחר).

כתבו התוס': אפילו כשלא קדשוהו ב"ד ביום שלשים וידוע ודאי שר"ח למחר, גזרו חכמים שלא יצאו העדים עד למחר כשיקבעו ב"ד החדש, גזרה שמה יצאו תמיד מבערב כבכל החדשים. ובעל המאור חולק וסובר שבאופן זה יכולים לצאת מבערב.

ד. בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל – מחללים עליו את השבת. רבי יוסי אומר: אם נראה בעליל אין מחללים. וכן מזה רבן גמליאל ביד רבי עקיבא שעייב את העדים המרובים [יותר מארבעים זוג], ואמר לו: אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילם לעתיד לבוא. רבי יהודה אומר: ח"ו שרבי עקיבא עיכבם אלא שזפר ראשה של גדר עיכבם ושלח רבן גמליאל והורידוהו מגדולתו. יש לייין אם יש חיוב לבוא ולהעיד כשנראה בעליל, או שמה אין חיוב [אף בחול] אלא שהתירו חכמים להעיד שלא להכשיל לעתיד לבוא (עפ"י שפת אמת).

דף כב

- ל. א. אלו הם הכשרים להעיד עדות החדש ואלו הם הפסולים?
ב. האם מותר לאחרים לחלל את השבת בשביל עדי החדש, שילכו ויעידו?

א. נחלקו תנאים האם הקרובים כשרים לעדות החדש, כגון אב ובנו; תנא קמא פוסל, וכן מסר רבי יוסי [ואף על פי כן, אב ובנו שראו את החדש – ילכו, שאם ייפסל אחד מהם יצטרף השני עם אחר]. רבי שמעון מכשיר (ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם... – עדות זו תהא כשרה בכס). ונחלקו אמוראים כמי הלכה, רב פסק כתנא קמא (כן מסר רב הונא. וגם לפי מה שמסר רב חנן בר רבא שהלכה כרבי שמעון, היינו ששנה מחלוקתם בהיפוך). ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. (לפי ספרים אחרים גם שמואל פסק דלא כרבי שמעון).
להלכה, הקרובים פסולים להעיד עדות החדש (רמב"ם קדוש החדש ב,א).

עבדים פסולים לעדות. עבדים משוחררים – כשרים. ואולם רבי יוסי מסר שהכהנים פסולים. (פרשו התוס' שהם סוברים כרבי שמעון שדרש לכם להכשיר קרובים, ומאותה דרשה יש לפסול כל שאינו מיוחס, שאינו בדומה למשה ואהרן, כגון גר ממזר ועבד משוחרר).

הפסולים לעדות מדרבנן משום גולה וחשד; המשחק בקוביא ומלווי ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית – אינם כשרים לעדות החדש.

ב. מי שראה את החדש ואינו יכול להלך – מוליכים אותו על החמור אפילו במטה. ואם צודה להם – לוקחים בידם מקלות. ואם היתה דרך רחוקה – לוקחים בידם מזונות, שעל מהלך לילה ויום מחללים את השבת ויוצאים לעדות החדש.

וכן כשאין ב"ד מכירים את עד החודש ומתלווה עמו אחר להעיד עליו, גם הוא מחלל את השבת, כמעשה שהלך רבי נהוראי אצל העד באושא בשבת [ואפילו אין ודאות שימצא אדם נוסף המכיר] (תוס'. והרש"ש גטה מדבריהם וכתב לאסור בספק אם ימצא מכיר נוסף).

פרק שני

- ל.א. א. האם מקבלים עדות החודש ממי שאין מכירים אותו?
ב. האם עד אחד נאמן להעיד שקדשו בית דין את החודש?
ג. כיצד היו מודיעים לבני הגולה על קידוש החודש, קודם שהיו שולחים שלוחים?
- א. בראשונה היו מקבלים עדות החודש מכל אדם. משקלקלו הבייתוסים [שניסו להטעות את בית דין כדי שיחול יום הנפת העומר באחד בשבת], התקינו שלא יהו מקבלים אלא מן המכירים. ובאים שני עדים להעיד עליו.
לדעת השפת-אמת צריך שהבית-דין כולו יכירום ואין די בדיין אחד המכיר.
- ב. עד אחד, אפילו אדם רגיל שאינו מפורסם וידוע באמינותו, נאמן להעיד שבית דין קדשו את החודש – שכל דבר העשוי להתברר אין אדם משקר בו.
נראה מתוך דברי הגמרא שהיו רגילים בסתמא לשלוח שני שלוחים להעיד (חודשים ובאורים).
- ג. בראשונה, עד שלא קלקלו הכותים, היו משיאין משואות כמפורט במשנתנו. [ואילו בטלו כותים היו חוזרים לעשות כן, כדי לעשות יום טוב אחד בגולה. עפ"י ביצה ד, ופירש הרש"ש שלכן פירש התנא את המקומות]. ואין משיאים משואות אלא על החדש שנראה בזמנו לקדשו כלומר ביום שלשים. ואימתי משיאין – לאור עיבורו, הלילה שבין שלשים לשלשים-ואחד.
קדשו בית דין את החודש בערב שבת – משיאין משואות במוצאי שבת.

דפים כג – כד

- ל.ב. א. היכן העדים היו נבדקים? וכשבאו בשבת מחוץ לתחום, האם מותר להם לזוז ממקומם?
ב. כיצד בודקים את עדי החודש? ומה הדין כשנמצאו סתירות בדבריהם?
ג. מה הדין כשראו את הלבנה שלא באופן ישיר? ומה הדין כשראוה מאליהם ללא כוונה מיוחדת?